

- створення цивілізованого фондового ринку цінних паперів підприємств, що дасть їм можливість отримувати додаткові кошти;
- довгострокове кредитування з метою розвитку виробництва і просування кінцевої продукції на зовнішні ринки;
- диверсифікація ринків збуту готової вітчизняної продукції;
- збільшення обсягів експорту продукції високого рівня переробки;
- забезпечення якості готової продукції відповідно до вимог міжнародних стандартів.

З огляду на перспективи подальшого зростання попиту на олію на світовому ринку олійно-жирове виробництво в Україні має тенденцію до подальшого розвитку. Зростатимуть процеси консолідації землі навколо агропромислових холдингів, відбуватиметься подальший перерозподіл власності олійно-жирових комбінатів, удосконалення технології виробництва олії відбуватиметься у відповідності до вимог зарубіжних споживачів.

Висновки

Насіння соняшнику продовжує залишатися одним із ліквідних товарів на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також одним із небагатьох продуктів, використання якого забезпечує функціонування інших видів сільськогосподарського виробництва і підгалузей харчової промисловості. Отже, можна з повною відповідальністю стверджувати, що подальший розвиток олійно-жирової галузі – це одна з пріоритетних і перспективних складових зміцнення експортного потенціалу агропромислового комплексу України.

Список використаних джерел

1. Таршин С.І. Державне регулювання ринку олійних культур в Україні // Вісник НАДУ. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – №2. – С. 264–270.
2. Матеріали Держкомстату України. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

УДК 665.6(477)

В.Г. БУРЛАКА,
к.в.н., с.н.с., Інститут економіки та прогнозування НАН України

Нафтопереробна промисловість України в умовах цінової нестабільності на світовому ринку нафти

У статті досліджено сучасні тенденції ціноутворення на світовому ринку нафти та його вплив на розвиток нафтопереробної промисловості, а також визначено шляхи інноваційної модернізації НПЗ України з метою протидії підвищенню цієї ціни.

Ключові слова: ринок нафти, нафтопродукти, світові ціни, нафтопереробна промисловість, факторний аналіз, модернізація НПЗ.

В статье исследованы современные тенденции ценообразования на мировом рынке нефти и его влияние на развитие нефтеперерабатывающей промышленности, а также определены пути инновационной модернизации НПЗ Украины с целью противодействия повышению этой цены.

Ключевые слова: рынок нефти, нефтепродукты, мировые цены, нефтеперерабатывающая промышленность, факторный анализ, модернизация НПЗ.

The author deals with the modern trends of pricing on the world oil market and their impact on the development of the oil processing industry, and defines ways of innovation based modernization of Ukraine's oil processing plants in order to counteract the above mentioned price rise.

Keywords: oil market, oil products, world prices, oil processing, factor analysis, modernization of oil processing plants.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми визначається нагальною потребою подолання кризового стану в нафтопереробній промисловості України, який спричинило підвищення ціни на світовому ринку нафти та багаторічне нехтування інноваційного розвитку галузі. За цих умов зростає залежність національного ринку від імпорту нафтопродуктів, що значно загострило проблему енергетичної безпеки держави.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Різноманітні аспекти проблеми ціноутворення на світовому ринку нафти та його вплив на економіку досліджувалися багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими, такими як Е. Ахмедов [1], М. Белова [2], Ю. Бобильов [3], О. Брагинський [4], Л. Варшавський [6], І. Веремко [7], В. Волконський [8], О. Конопляник [9], Ж. Бекон [16], Ж. Бюрбрідж [18], С. Клерід [19], Ж. Хамільтон [22], А. Меєр [23], К. Морк [24, 25], Д. Занг [28].

Метою статті є аналіз факторів зростання світової ціни на нафту і дослідження її впливу на коротко- і довгостроковий розвиток економіки, а також пошуки шляхів інноваційної модернізації НПЗ України з метою протидії підвищенню цієї ціни.

Виклад основного матеріалу. За даними Міністерства енергетики і вугільної промисловості, ціна імпортованої нафти в Україну зросла з 416,2 \$/т у 2009 році до 799,0 \$/т у 2012 році, або на 91,9%, на автомобільні бензини – з 579,0 до 1054,0 \$/т, або на 82,0%, дизельні палива – з

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

475,0 до 951,0 \$/т, або на 100,2%, і мазут – з 367,0 до 751,0 \$/т, або на 104,6% відповідно [11, 14].

За такою ціною і незмінно низької глибини (70–72% проти 90–95% зарубіжного рівня) переробка нафти на українських НПЗ стала збитковою, а її загальний обсяг скоротився з 10,7 млн. т у 2009 році до 4,6 млн. т у 2012 році, або у 2,3 раза. Разом із тим спостерігалось значне падіння середньорічного використання виробничих потужностей первинної переробки нафти на установках АТ і АВТ до 12,5%, у тому числі по флагманах галузі – Кременчуцькому НПЗ до 29,4% і Лисичанському НПЗ до 10,1%. Водночас були виведені з експлуатації Дрогобицький НПЗ, Надвірнянський НПЗ, Херсонський НПЗ і Одеський НПЗ [14].

На фоні подій, які розгорталися на ринку нафти і нафтопродуктів, відбувалося зростання залежності країни від імпорту моторних палив, у тому числі по автомобільних бензинах з 1,7 млн. т у 2009 році до 2,0 млн. т у 2012 році, або на 17,6%, дизельних паливах – з 1,0 до 4,7 млн. т, або у 4,7 раза, тоді як по мазуту спостерігалось падіння цього показника з 0,9 до 0,2 млн. т, або у 4,5 раза. Останнє було викликано збільшенням ціни на мазут, що призвело до збитковості його використання на традиційних об'єктах техніки [11, 14].

Серед факторів, які вплинули на скорочення обсягів переробки нафти у 2012 році, найвагомим було падіння її імпорту з 7,2 млн. т у 2009 році до 1,5 млн. т у 2012 році, або у 4,8 раза, і власного видобутку відповідно з 4,0 до 3,3 млн. т, або на 17,5% [11, 14].

З аналізу тенденцій на сучасному ринку нафти і нафтопродуктів можна зробити висновок, що вони не відповідають контрольним цифрам Енергетичної стратегії України на період до 2030 року, якими передбачалося збільшити споживання нафти до 19,3 млн. т у 2010 році і довести його до 20,9 млн. т у 2015 році, до 21 млн. т у 2020 році і до 23,8 млн. т у 2030 році [13]. Крім того, було з'ясовано, що при визначенні «стратегічних» обсягів споживання нафти на перспективу не було враховано можливе зростання світової ціни на нафту і незмінність низького технологічного стану вітчизняних НПЗ за умов відсутності необхідних інвестицій в їх модернізацію, які за нашими розрахунками становлять близько \$2,5 млрд. [5].

Для України прикладом ефективною протидії зростанню ціни на нафту та її негативного впливу на нафтовий сектор може бути досвід постсоціалістичних країн Східної Європи, більша частка яких впровадила інновації з метою поглиблення переробки нафти на своїх НПЗ і підвищила екологічний рівень моторних палив відповідно до нових євростандартів якості на рівні Євро–5 (сучасний рівень) і Євро–6 (перспективний рівень). Тому суттєве збільшення світової ціни на нафту у країнах Східної Європи не так негативно позначилося на економіці нафтопереробної галузі, як це спостерігалось в Україні, а у Польщі – країні чистого імпортера нафти – за 2005–2011 роки обсяг переробки нафти не скоротився, а навпаки збільшився з 18,5 млн. т у 2005 ро-

ці до 24,0 млн. т у 2011 році, або на 29,7%. Водночас інші країни перевищили сучасний рівень нафтопереробки в Україні, в тому числі в Чехії він становив 7,2 млн. т, в Угорщині – 6,7 млн. т, у Румунії – 10,1 млн. т і в Словаччині – 6,0 млн. т [20, 21]. Крім того, серед факторів протидії підвищенню ціни на нафту всі країни ОЕСР широко використовували можливість виробництва біопалив із відновленої сировини, обсяги яких зросли з 4,3 млн. т у 2001 році до 39,2 млн. т у 2011 році, або у 9,1 раза [17].

Як негативний наслідок ігнорування в Україні світової практики в розвитку національної нафтопереробки слід розглядати зміщення в імпорті співвідношення між нафтою і нафтопродуктами у зовнішньоторговельному балансі у бік нафтопродуктів при відповідному скороченні частки нафти. Так, в Україні імпорт нафти у 2009 році досяг 7,2 млн. т і моторних палив 3,6 млн. т при їх співвідношенні 2,0 до 1,0, а у 2012 році ці показники становили 1,5 і 6,9 млн. т при їх співвідношенні 0,2 до 1,0 [11, 14]. У світі обсяг імпорту нафти і моторних палив у 2011 році дорівнював 1,9 і 0,8 млрд. т, або 2,4 до 1,0, у тому числі в США – 445 і 114,8 млн. т, або 3,9 до 1,0, Китаї – 252,9 і 75,2 млн. т, або 3,4 до 1,0, країнах Європи – 464,2 і 132,2 млн. т, або 3,5 до 1,0 та Японії – 177,3 і 44,5 млн. т, або 4,0 до 1,0. Треба відзначити, що така стратегія країн ОЕСР у нафтопродуктозабезпеченні є основою для інвестиційно-інноваційного розвитку національної нафтопереробки і створює умови для протидії підвищенню ціни на нафту ОПЕК і країнами поза цієї організації. Треба зазначити, що у 2011 році значну кількість нафтопродуктів високої якості країни ОЕСР експортували, в тому числі США в обсязі 123,1 млн. т, Сінгапур – 87,8 млн. т, Європа – 99,3 млн. т, Китай – 31,3 млн. т та Індія – 41,8 млн. т. Отримані прибутки частково спрямовувалися на розбудову нафтопереробної промисловості [17].

Таким чином, індикатором стану світового ринку нафти слід вважати рівень цін, який залежить від попиту та пропозиції, а також характеризується значною нестабільністю, обумовленою впливом різних факторів. Саме тому в сучасній економіці ціни виступають збалансованим механізмом обліку інтересів видобувних і споживаючих нафту компаній, а також важливим фактором послаблення наслідків рецесії. Використання методів державного регулювання і в першу чергу податкової системи в галузі ціноутворення на нафтопродукти в країнах з класичною ринковою економікою таких, як Франція, Німеччина і Італія дозволило їм ефективно розвивати національну нафтопереробну промисловість за відсутності або незначному власному видобутку нафти.

З урахуванням зростаючого значення цінового фактору для учасників нафтового ринку на різних етапах його розвитку важливим є з'ясування тенденції і прогнозу зміни світової ціни на нафту. У зв'язку з цим для визначення закономірностей у формуванні світових цін на нафту проаналізовано дані про основні довідкові ціни на світових ринках, які постійно друкуються у Platt's European Marketscan, усіх малих видав-

ництвах Мак Гроу–Хіл. Вказане видання характеризується надійністю інформації, яка формується фахівцями у безпосередньому контакті з біржовими маклерами, нафтовими компаніями, брокерами та іншими юридичними особами. Разом з цінами представницьких груп нафти компанія Platt's надає також довідкові ціни на нафтопродукти по окремих регіонах, де нижчий рівень цін характеризує ціни покупців, а верхній – продавців [5]. Крім того, у світовому просторі інформація про світові ціни на нафту формується під впливом медійних ресурсів (широке висвітлення і детальний аналіз прогнозів і спеціальних матеріалів МЕА, ОПЕК, Міністерства енергетики США, провідних транснаціональних корпорацій, рейтингових агентств), які надають процесам ціноутворення в деяких випадках помилкового характеру, що відповідає корпоративним інтересам учасників нафтового ринку. Тому брати за основу прогноз лише однієї організації є недоцільним, оскільки це не дозволяє суттєво змінити фінансові ризики під час визначення стартових цін державних закупівель нафтопродуктів. Наприклад, у першій половині 2008 року жодна з організацій не спрогнозувала різке зниження цін на нафту, яке відбулося наприкінці року (табл. 1).

Таким чином, світову ціну нафти можна віднести до таких синтетичних показників, які містять невідомі і непередбачені перемінні, що негативно впливають на достовірність як довгострокових, так і короткострокових прогнозів.

Розглянемо ситуацію на ринку нафти за період 1980–2011 років. Так, до 2005 року ціна нафти (за ПКС дол. у 2011 році) була відносно стабільною і перебувала на рівні 25,12 \$/бар. у 1995 році і 35,25 \$/бар. у 2003 році. Починаючи з 2004 року динаміка цін суттєво змінилася: ціни почали стрімко зростати під впливом введення квот на видобуток нафти країнами ОПЕК за одночасних високих темпів зростання світової економіки, демонструючи середньорічні темпи приросту на рівні 30,0% (рис. 1).

Наприкінці 2006 року спостерігалось зниження ціни та певна стабілізація ситуації на ринку, що здебільшого пояснювалося збільшенням видобутку нафти та значними обсягами

накопичених запасів нафти та нафтопродуктів в країнах ОЕСР. Проте вже починаючи з 2005 року зафіксовано значне зростання цін, що відбувалося насамперед через значне зниження курсу американського долара, а також присутності на ринку значної частини капіталу та зростанням попиту на нафту країн, що розвиваються, зокрема Китаю. Так, за 2007–2008 роки ціна на нафту підвищилася більш ніж у 2,5 раза і досягла 11 липня 2008 року свого історичного максимуму близько 147,5 \$/бар. У цей період деякі експерти застерігали, що це не межа і у подальшому ціна досягне 200–250 \$/бар., а після цього стабілізується у визначеному ціновому коридорі. У 2008 році з'явилися перші ознаки економічного спаду, коли ділова активність стала знижуватися, а на ринку нафти утворився надлишок пропозиції. За два місяці з липня по вересень 2008 року відбулося здешевлення нафти до 94,4 \$/бар., або на 36,0%. З весни 2009 року ціна нафти почала стабільно підвищуватися і у 2011 році досягла рівня 111,26 \$/бар. Цінові прогнози країн ОПЕК на 2012 рік визначали ціновий коридор нафти «кошику ОПЕК» у межах 97–115 \$/бар. Водночас на зазначений інтервал часу збіглися інтереси більшості учасників нафтового ринку – енергетичних компаній, країн-видобувачів і нетто-імпортерів нафти, які зацікавлені у зниженні залежності від імпорту і незацікавлені у підвищенні ціни на нафту [10].

Беручи до уваги глобалізаційний характер розвитку енергетичного сектору економіки, регулювання внутрішнього нафтового ринку в Україні передбачає широке використання факторів і тенденцій ціноутворення на світовому ринку нафти. З цією метою було розглянуто один з останніх прогнозів МЕА «World Energy Outlook – 2010» світової ціни на нафту на період до 2035 року за окремими сценаріями (рис. 2). Так, за даними цього прогнозу, ціна нафти у світі за сценарієм поточної політики може зрости з 90 \$/бар. у 2012 році до 138 \$/бар. у 2035 році, за сценарієм нової політики – з 90 до 115 \$/бар. та сценарієм 450 – з 90 до 91 \$/бар. Важливо, що подальші дослідження перспектив розвитку світового паливно-енергетичного комплексу та роз-

Таблиця 1. Прогнозована на друге півріччя 2008 року середня ціна на нафту у світі [15]

Організація	Прогнозована на друге півріччя 2008 року середня ціна нафти марки Brent, \$/бар.	Оприлюднення прогнозу
Альфа-Банк	125	15 серпня
Bank of America Merrill Lynch	114	Червень
BNP Paribas	122,4	Серпень
	112,2	4 вересня
Citigroup	120,9	Червень
Goldman Sachs	141	1 липня
	до 149	1 вересня
JP Morgan	100,25	1 травня
Міністерство економіки України	122,4	27 червня *
Morgan Stanley	до 150	5 червня
Societe Generale	124,8	1 квітня
	113,8	1 серпня
UniCredit Aton	138,87	5 червня
Фактична ціна:	87,3	

* Консенсус-прогноз від 27 червня 2008 року.

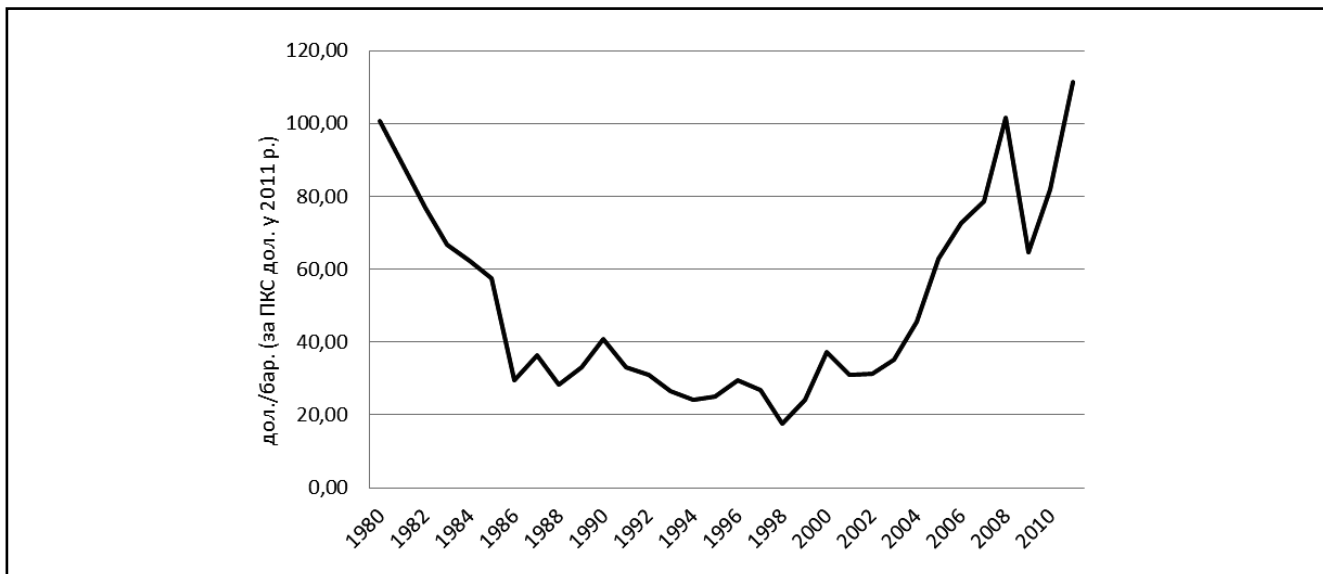

Рисунок 1. Ціни на світовому ринку нафти за період 1980–2011 років [17]

рахунки світового попиту на первинні енергоносії на період до 2035 року за окремими сценаріями відповідають тенденціям зміни світової ціни на нафту (табл. 2). Так, частка нафти у світовому споживанні первинних енергоносіїв у 2035 році становитиме від 25,6 (сценарій 450) до 27,8% (сценарії поточної та нової політики). За цих умов в Україні слід враховувати ці дві обставини при розробці уточненої Енергетичної стратегії України на період до 2030 року. Падіння частки нафти у загальносвітовому споживанні енергоносіїв у перспективі буде пов'язано з підвищенням попиту на інші відновлювані джерела енергії. Так, за сценарієм 450 світовий попит на інші відновлювані джерела енергії збільшиться з 89 млн. т н.е. у 2008 році до 1112 млн. т н.е. у 2035 році, коли їхня частка у загальному попиті в енергоносіях зросте від 0,7 до 7,5%.

Для визначення факторів зростання світових цін на нафту найбільший інтерес представляє спеціальна доповідь департаменту енергетичної інформації Міністерства енергетики США, де визначено сім основних причин його утворення [12]:

- високі темпи розвитку світової економіки, які підтримують підвищений попит на нафту в умовах її подорожчання;
- неможливість країн поза ОПЕК забезпечити приріст світового споживання нафти за рахунок власного видобутку;
- вплив рішень ОПЕК з квотування видобутку нафти;
- недостатні обсяги резервних потужностей з нафтовидобутку країн ОПЕК;
- зниження комерційних запасів нафти країн ОЕСР;
- скорочення резервних потужностей НПЗ;
- посилення геополітичних ризиків.

Так, зростання світової економіки супроводжується збільшенням попиту на нафту, який перевищує обсяги її постачання, що у кінцевому підсумку призводить до зростання її ціни. Останнє, своєю чергою, сприяє досягненню балансу між попитом і пропозицією на нафту. В 2011 році світове споживання нафти досягло 4059,1 млн. т, або порівняно з 2010 роком збільшилося на 0,7%. За цей період більше половини світового приросту її споживання було забезпечено за рахунок Ки-

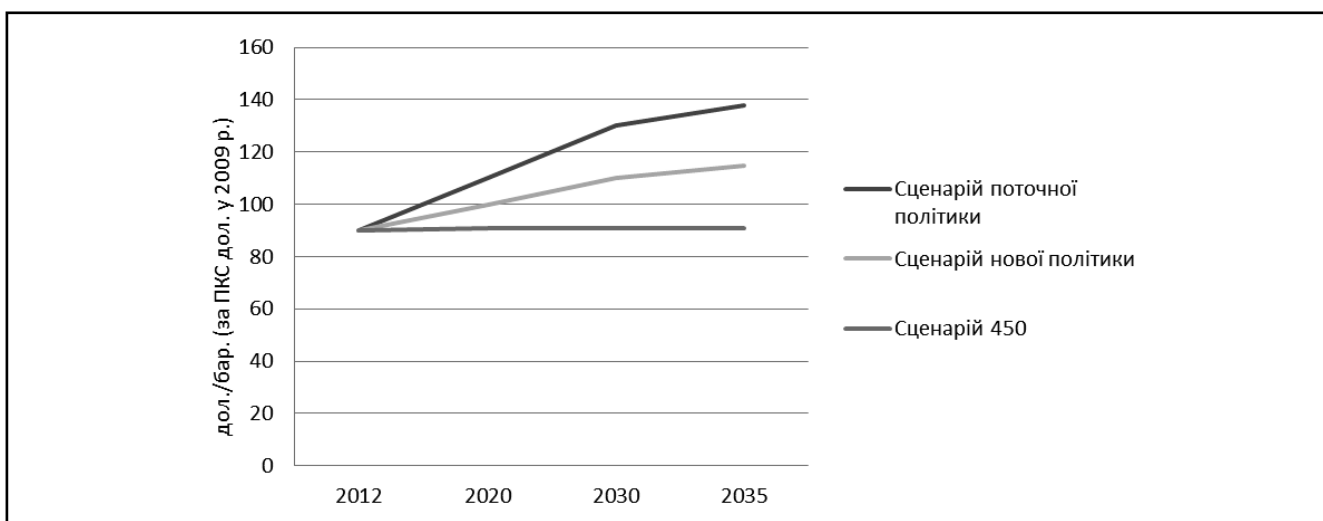

Рисунок 2. Прогноз світової ціни на нафту за період 2012–2035 років за окремими сценаріями [27]

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

таю. У США високі ціни на нафту за цей період уже негативно вплинули на економіку і призвели до скорочення її споживання до 833,6 млн. т, або на 1,9%, тоді як у Китаї, навпаки, цей показник збільшився до 461,8 млн. т, або на 5,5%. Крім вищезгаданих країн на зростання світового споживання нафти все більше впливають країни-експортери (Близький Схід, Росія), де зростання прибутків від експорту супроводжується відповідними тенденціями у споживанні нафти. Так, у Росії в 2011 році було спожито 136 млн. т нафти, або на 10,3% більше, ніж у 2005 році, а у Саудівській Аравії цей показник становив 127,8 млн. т і 46,1% відповідно [17].

Крім того, до однієї з причин відносної стабілізації високих цін на нафту слід віднести незначний вплив країн поза ОПЕК на покриття зростаючої потреби у нафтовій сировині.

У 2011 році видобуток нафти у країнах поза ОПЕК скоротився порівняно з 2010 роком до 34 258 млн. бар./добу, або на 0,1%, тоді як відповідний показник у світі збільшився до 83 576 млн. бар./добу, або на 1,3%. Ситуація, яка виникла на світових ринках нафти, пояснюється головним чином тим, що збільшення видобутку нафти поза країн ОПЕК можливо в обмеженій кількості регіонів і головним чином у країнах колишнього СРСР. Разом з цим існує велика вірогідність зниження світового видобутку нафти у таких країнах, як Мексика, Норвегія, де ці процеси вже мають місце. Так, у Мексиці видобуток нафти скоротився з 3766 млн. бар./добу в 2005 році до 2938 млн. бар./добу в 2011 році, або на 22%, а в Норвегії – з 2969 до 2039 млн. бар./добу, або на 31,3% [17]. За цих умов основними дже-

Таблиця 2. Прогноз світового попиту на первинні енергоносії до 2035 року за окремими сценаріями, млн. т н.е. [27]

Показник	Факт		Сценарій нової політики		Сценарій поточної політики		Сценарій 450	
	1980	2008	2020	2035	2020	2035	2020	2035
Вугілля	1792	3315	3966	3934	4307	5281	3743	2496
Нафта	3107	4059	4346	4662	4443	5026	4175	3816
Газ	1234	2596	3132	3748	3166	4039	2960	2985
Атомна енергетика	186	712	968	1273	915	1081	1003	1676
Гідроенергетика	148	276	376	476	364	439	383	519
Біомаса та інші відходи	749	1225	1501	1957	1461	1715	1539	2316
Інші відновлювані джерела енергії	12	89	268	699	239	468	325	1112
Всього	7229	12271	14556	16748	14896	18048	14127	14920

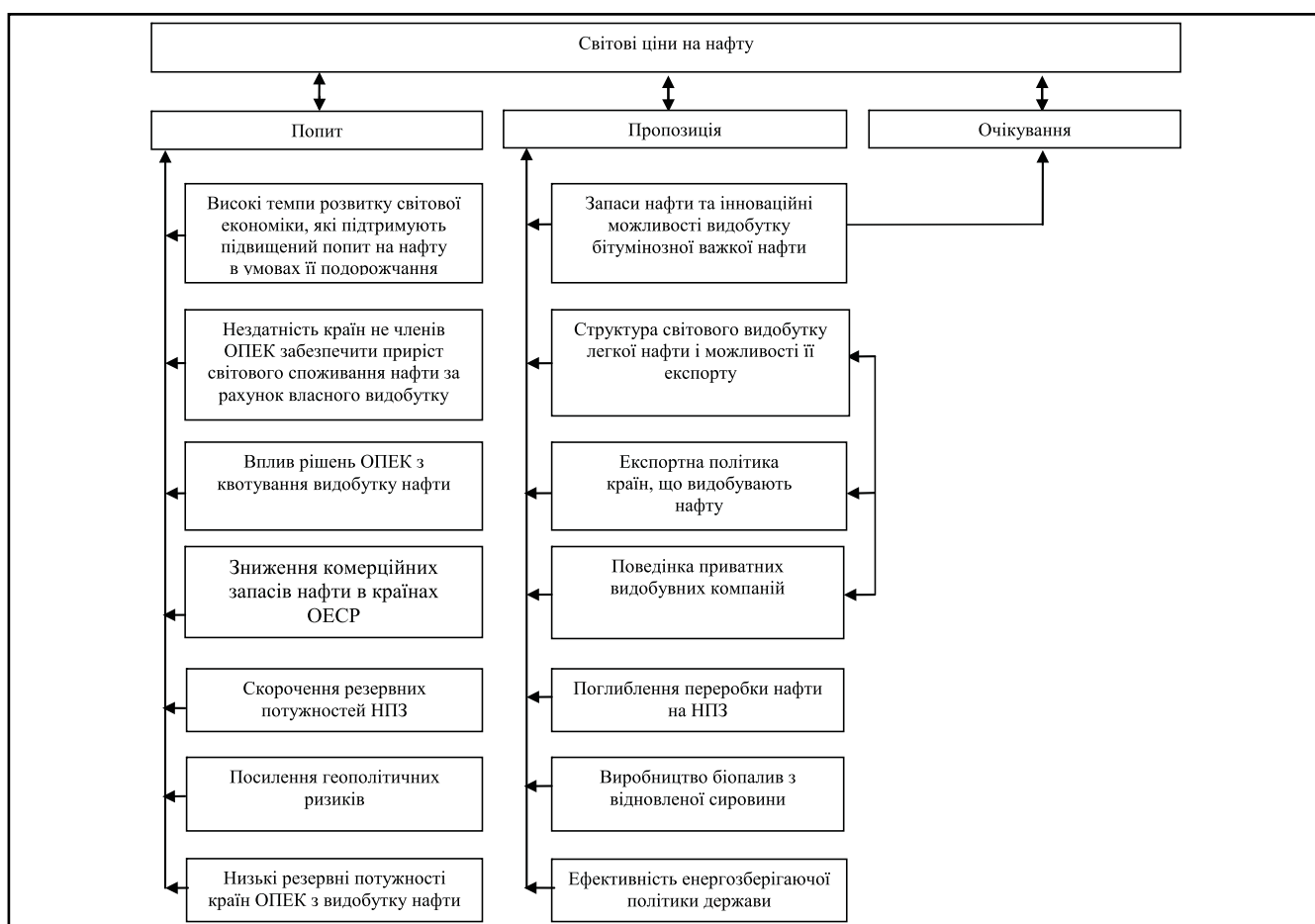

Рисунок 3. Факторна модель зміни ціни на світовому ринку нафти (розроблено автором)

релами покриття додаткового попиту світового ринку нафти виступають лише країни ОПЕК і частково створені для цієї цілі національні запаси вуглеводнів.

За оцінкою експертів, негативна роль у формуванні цінових тенденцій належить рішенням ОПЕК з квотування видобутку нафти. Так, з урахуванням зростання запасів нафти у країнах ОЕСР і відносно низького рівня цін у 2006 році країни ОПЕК скоротили видобуток нафти у листопаді 2006 року на 1,2 млн. бар./добу і лютому 2007 року на 0,5 млн. бар./добу відповідно. Реальне зниження країнами ОПЕК видобутку нафти було більше ніж у 2 рази нижче оголошеного, але й цього було достатньо для того, щоб ціни поповзли угору, а її запаси почали знижуватися [12].

Негативний вплив на формування цін на нафту мають недостатні обсяги резервних потужностей нафтовидобувних компаній ОПЕК, що не дає їм змогу оперативно реагувати на кон'юнктурні зміни нафтового ринку. Сьогодні резерв таких потужностей становить від 2 до 3 млн. бар./добу і в подальші роки не передбачається їхнє зростання [26].

Водночас, на думку експертів, за останні п'ять років запаси нафти в Європі знаходяться на мінімальному рівні і становлять близько 463 млн. бар.

Із скороченням резервних потужностей НПЗ пов'язано зростання ціни на нафту, що особливо помітно на фоні динаміки споживання нафтопродуктів. За цих причин нафтопереробка не може адекватно реагувати на зміну попиту і економічними методами протистояти можливим зупинкам НПЗ. Як наслідок ситуації, що склалася, комерційні запаси нафтопродуктів в європейських країнах ОЕСР скоротилися з травня по серпень 2007 року на 40 тис. бар., незважаючи на те, що за попередні роки за той же період вони збільшилися в середньому на 600 тис. бар. [12].

Разом із низьким рівнем резервних потужностей і запасів нафти однією з причин існуючої ситуації на ринку нафти вважають посилення геополітичних ризиків і сумніви у стабільності поставок вуглеводнів. Проблема політичної стабільності актуальна для багатьох країн, але найбільше занепокоєння у ОЕСР викликають постачання нафти таких країн, як Ірак, Нігерія, Венесуела та Іран. На базі результатів проведеного дослідження було розроблено факторну модель зміни ціни на світовому ринку нафти (рис. 3).

Висновки

Із здійсненого нами аналізу можна зробити кілька висновків:

1. Аналіз останніх прогнозів розвитку нафтовидобувної і нафтопереробної промисловості на коротко- і довгострокову перспективу показав, що основною їх складовою слід вважати показник світової ціни на нафту. Ігнорування цього факту, як в цьому переконує Енергетична стратегія України на період до 2030 року, призводить до негативних наслідків на практиці і дезорієнтує нафтовий сектор у виборі реальних інноваційних шляхів його розвитку. У зв'язку з цим усім за-

цікавленим в Україні організаціям слід відновити роботу щодо розробки концепції розвитку нафтопереробної промисловості з використанням цінових прогнозів міжнародних енергетичних організацій і пропозицій українських НПЗ. Для цієї роботи доцільно залучити фахівців НАН України, провідних науковців вищих навчальних закладів і професійних нафтових центрів Польщі та інших країн ЄС.

2. Результати виконаного дослідження дають змогу стверджувати, що найвпливовішими факторами на ринку нафти в Україні є світовий попит та пропозиція нафти, які знаходяться під впливом розвитку світової економіки, політики країн ОПЕК, посилення геополітичних ризиків, поглиблення переробки нафти на НПЗ, виробництва біопалив з відновленої сировини, ефективності енергозберігаючої політики держави.

Список використаних джерел

1. Ахмедов Э.А. Конкурентные стратегии ведущих нефтяных держав и крупных компаний на нефтяном рынке / Э.А. Ахмедов // Нефть, газ и бизнес. – 2006. – №10. – С. 39–44.
2. Белова М. Под знаком заоблачных цен / М. Белова, Л. Григорьев, В. Фейгин // Нефть России. – 2005. – №12. – С. 5–10.
3. Бобылев Ю.Н. Факторы развития рынка нефти / Ю.Н. Бобылев, Д.Н. Четвериков. – М.: ИЭПП, 2006. – 179 с.
4. Брагинский О.Б. Цены на нефть и экономика / О.Б. Брагинский // Концепции. – 2005. – №2. – С. 8–27.
5. Бурлака, В.Г. Инвестиційні проблеми нафтопереробки України: монографія / В.Г. Бурлака; за ред. М.С. Герасимчука. – К.: Ін-т біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України, 1999. – 175 с.
6. Варшавский Л.Е. Моделирование динамики цены на нефть при разных режимах развития рынка нефти / Л.Е. Варшавский // Прикладная эконометрика. – 2009. – №1(13). – С. 70–88.
7. Веремченко І.А. Моделивання динаміки роздрібних цін на ринку нафтопродуктів України / І. А. Веремченко, Л.Ю. Гальчинський // Бизнес Информ. – 2010. – №1. – С. 20–26.
8. Волконский В. Нефтяной комплекс: финансовые потоки и ценообразование / В. Волконский // Экономист. – 2002. – №5. – С. 21–32.
9. Конопляник А. Куда исчезли справочные цены / А. Конопляник // Нефть России. – 2000. – №7. – С. 76–80.
10. Матвеев И.Е. О тенденциях формирования цен на нефть / И.Е. Матвеев // БИКИ. – 2010. – №20. – С. 13–15.
11. Митна статистика / Державна митна служба України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua>
12. Прокофьев И. Семь причин роста стоимости нефти / И. Прокофьев // Мировая энергетика. – 2007. – №12. – С. 45.
13. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року [Електрон. ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2006 №145. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
14. Статистика / Міністерство енергетики та вугільної промисловості України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://mpe.kmu.gov.ua>
15. Сучасні проблеми державної політики розвитку ринку нафтопродуктів України: зб. наук. праць / За ред. Г.Л. Рябцева, С.В. Сапегіна. – К.: Агат Принт, 2012. – 120 с.

16. Bacon G. Rockets and Feathers: The Asymmetric Speed of Adjustment of UK Retail Gasoline Prices to Cost Changes / G. Bacon // Energy Economics. – 1991. – Vol. 13. – №3. – P. 211–218.
17. BP Statistical Review of World Energy 2012. – London, 2012. – 45 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bp.com>.
18. Burbridge J. Testing for the Effects of Oil-Price Rises Using Vector Autoregressions / J. Burbridge, A. Harrison // International Economic Review. – 1984. – Vol. 25. – №1. – P. 459–484.
19. Clerides S. Retail Fuel Price Response to Oil Price Shocks in EU Countries / S. Clerides // Cyprus Economic Policy Review. – 2010. – Vol. 4. – №1. – P. 25–45.
20. Energy balance sheets, 2010–2011. – Luxembourg: Eurostat, 2013. – 555 p.
21. Energy balance sheets – Data 2005–2006. – Luxembourg: Eurostat, 2007. – 539 p.
22. Hamilton J.D. What is an Oil Shock / J.D. Hamilton // Journal of Econometrics. – 2003. – Vol. 113. – №2. – P. 363–396.
23. Meyler A. The Pass Through of Oil Prices into Euro Area Consumer Liquid Fuel Prices in an Environment of High and Volatile Oil Prices / A. Meyer // Energy Economics. – 2009. – Vol. 31. – №6. – P. 867–881.
24. Mork K.A. Macroeconomic Responses to Oil Price Increases and Decreases in Seven OECD Countries / K.A. Mork, O.Olsen, H.T. Mynen // Energy Journal. – 1994. – Vol. 15. – №4. – P. 19–35.
25. Mork K.A. Oil and the Macroeconomy When Prices Go Up and Down: An Extension of Hamilton's Results / K.A. Mork // The Journal of Political Economy. – 1989. – Vol. 97. – №3. – P. 740–744.
26. OPEC Annual Statistical Bulletin 2012. – Vienna: OPEC, 2012. – 104 p.
27. World Energy Outlook 2011. – Paris: IEA, 2011. – 696 p.
28. Zhang D. Oil Shock and Economic Growth in Japan: A Nonlinear Approach / D. Zhang // Energy Economics. – 2008. – Vol. 30. – №5. – P. 2374–2390.

УДК 338.48

І.Г. ПАВЛЕНКО,
к.е.н., доцент, Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Теоретичні узагальнення сутності комунікацій та комунікаційної політики підприємства

У статті виконано систематизацію визначень поняття «комунікація», зазначено роль комунікаційної політики на підприємстві, виділено основні етапи управління комунікаційною політикою підприємства.

Ключові слова: підприємства, комунікації, політика, споживачі.

В статье выполнена систематизация определений понятия «коммуникация», определена роль коммуникационной политики на предприятии, выделены основные этапы управления коммуникационной политикой предприятия.

Ключевые слова: предприятия, коммуникации, политика, потребители.

In the article was made systematization definitions of «communication», noted the role of communication policy of the company, the basic stages of management communication policy of the enterprise.

Keywords: firms, communication, politics, consumers.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки з метою забезпечення сталого функціонування підприємств необхідний пошук нових джерел підвищення ефективності діяльності. При цьому значний вплив на даний процес мають нематеріальні чинники, серед яких особливе місце займають комунікації. У той же час управління комунікаціями на

сучасних підприємствах носить в основному безсистемний характер, не враховує комунікаційні потреби і довгострокові інтереси розвитку. В результаті чого виявляються такі проблеми, як надлишкова тривалість виробничого та управлінського циклів, неповне використання кадрового потенціалу, нездатність своєчасно реагувати на зміну попиту.

Сучасні комунікації покликані насамперед виявити відповідну цільову аудиторію, визначити бажану відповідну реакцію, вибрати звернення, засоби поширення інформації, властивості, що характеризують джерело звернення, і зібрати інформацію, що надходить по каналах зворотного зв'язку.

Процес становлення ринкових відносин викликає необхідність переорієнтації виробництва та реалізації продукції на задоволення потреб і запитів кінцевих споживачів. Досвід вітчизняних виробників свідчить про те, що дієвим інструментом вирішення цього завдання є застосування комунікаційної політики та стимулювання збуту в тому числі.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Комунікація – від лат. communicatio означає повідомлення, передача, від communicate – робити спільним, розмовляти, зв'язувати, повідомляти, передавати. Термін «комунікація» був введений в науковий обіг на початку ХХ ст. [6, с. 65]. У науковій літературі існує безліч визначень поняття «комунікації».

Ч. Кулі вважав, що «комунікація – це механізм, за допомогою якого забезпечується існування та розвиток людських